

اخلاق اسلامی

www.ketab.ir

جلد هشتم
(اصول تربیت اخلاقی)

سر شناسه: زارعی، مجتبی، ۱۳۴۶

عنوان: اخلاق اسلامی جلد ششم (اصول تربیت اخلاقی)

نام پدیدآور: زارعی، مجتبی.

مشخصات نشر: قم، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه،
۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۵۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۵۰-۸۵-۴

موضوع: اخلاق اسلامی.

موضوع: تربیت اخلاقی-جنبه‌های مذهبی-اسلام

شناسه افزوده: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

شناسه افزوده: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه دفتر تدوین متون درسی

شابک: ۱۳۹۶ الف ۶ ز ۲ / ۸ / ۲۴۷ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۱

شماره کتابشناسی: ۵۲۰۳۴۱

اخلاق اسلامی

جلد ششم

مجتبی زارعی

سرشناسه

دفتر تدوین متون درسی

ناشر: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۶

شمارگان: ۴۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

انتشارات:

۰۲۵-۳۷۷۴۸۳۸۳

دفتر تدوین متون درسی حوزه‌های علمیه:

۰۲۵-۳۲۹۱۰۹۷۰

WWW.TMD.IR

از کلیه صاحب نظران، اساتید معزز و طلاب گرامی درخواست می‌شود
ما را از نظریات خود نسبت به کتب مرکز تدوین متون از طریق
پایگاه الکترونیکی WWW.TMD.IR مطلع فرمایند.

مقدمه دفتر

در طول تاریخ تشیخ، حوزه‌های علمیه متناسب با شرایط دوره‌های تاریخی، عهده‌دار فهم، تبلیغ و اجرای دین بوده و به نشر معارف اهل بیت علیهم‌السلام برای قلوب مشتاق و تشنگان حقیقت اهتمام داشته‌اند. بی‌تردید دستیابی به این هدف، نیازمند تربیت نیروهای مؤمن، متخصص و کارآمد است. از آن جا که «استاد»، «شاگرد» و «کتاب درسی» سه رکن مهم در هر نظام تعلیم و تربیت است، برنامه‌ریزی متناسب با اهداف و نیازهای هر دوره، نیازمند وجود اساتید توانمند و تدوین متون درسی متناسب با آن می‌باشد.

یکی از اقدامات قابل توجه در چند سال اخیر بازنگری در برنامه آموزشی حوزه‌های علمیه است. به این منظور برای آموزش هر یک از علوم حوزوی، توسط گروهی از صاحب‌نظران، اهداف و سرفصل‌هایی تنظیم می‌شود، و سپس دفتر تدوین متون درسی در راستای تحقق این برنامه جدید آموزشی، تلاش می‌کند تا با بهره‌گیری از میراث گذشتگان، علوم مختلف حوزوی را متناسب با مراحل آموزشی در قالب کتاب‌های به هم پیوسته درسی، تدوین و ارائه کند. یکی از این متون درسی، کتاب‌های اخلاق اسلامی است که برای آموزش دانش اخلاق اسلامی در مرحله شناخت^۱ در نظر گرفته شده است. ششمین جلد از این مجموعه به بیان اصول تربیت اخلاقی اختصاص دارد.

امید است اساتید گرامی با ارائه نظرات سازنده خود، ما را در تدوین بهتر کتاب‌ها یاری نمایند و طلاب عزیز با استفاده از کتاب‌های برنامه جدید، به بهره‌مندی در بالندگی علمی و تربیتی خود و ترویج معارف دینی کسب کنند.

در اینجا فرصت را غنیمت می‌شماریم و از مؤلف محترم حجت الاسلام والمسلمین مجتبی زارعی و از تمامی دست‌اندرکاران تدوین و تکمیل این اثر، به ویژه اساتید گرامی حجج اسلام و المسلمین آقایان: محمد عالم زاده نوری، علی هدایتی، مصطفی فیض و محمد حسین صاعد رازی قدردانی نموده و تلاش خالصانه آنان را ارج می‌نهمیم.

دفتر تدوین متون درسی حوزه‌های علمیه

۱. مرحله شناخت دومین مرحله از مراحل آموزشی (آشنایی، شناخت و تسلط) است که برخی از شاخصه‌های آن در «سخنی با اساتید» آمده است.

سخنی با اساتید

آموزش اخلاق اسلامی که متکفل حوزه مهم و گسترده‌ای از معارف اسلامی است، برای طلاب حوزه‌های اسلامی امری ضروری می‌باشد. در برنامه جدید حوزه علمیه، آموزش این دانش به صورت نظام‌مند و در سطح دومین مرحله آموزشی (شناخت) پیش بینی شده است.

این مرحله، دوره شناخت تفصیلی است؛ و به عبارت دیگر مرحله رساندن طلاب به توانایی شناخت استدلالی و تفسیر مفاهیم و آموزه‌های اخلاقی برای تشخیص فضائل از رذائل و دریایی به ملاک‌های واضح و روشن در رفتارهای اخلاقی است. هدف رفتاری این دوره تعلق به اخلاق اسلامی و حل مسائل شخصی و اجتماعی در حوزه تربیت اخلاقی است.

برخی از شاخصه‌های این مرحله عبارت است از:

الف. عمق بخشیدن به درک مفاهیم و اصطلاحات اساسی و اشاره به مفاهیم و اصطلاحات فرعی علم اخلاق؛

ب. عمق بخشیدن به درک قواعد و فوایدی اساسی و اشاره به قضایای فرعی علم اخلاق؛

ج. بیان ساختار تفصیلی علم اخلاق و تحلیل روابط موجود بین عناصر و اجزای مباحث علم اخلاق.

بیان مباحث اخلاقی در قالب سلسله مراحل آموزشی، نه تنها برای ورود به مباحث بالاتر و تخصصی فراهم می‌کند. سطح تخصصی اخلاق، به‌ویژه با رویکرد فقه‌الاخلاقی، خود از شاخصه‌های خاصی برخوردار است که اعمال آن‌ها در این سطح، با دشواری‌های جدی روبرو است. در فقه آیات و روایات سه گونه اقدام صورت می‌پذیرد:

- استظهار: تفسیر متن با بهره‌گیری از قواعد ادبی و قواعد زبانی علم اصول؛

- تفریع: تطبیق مفاهیم و قواعد عام و کلی بر مصادیق و موارد؛

- تحلیل: کشف روابط و علل انتساب حکم به موضوعی خاص؛ به‌عنوان مثال در

روایت آمده است: «ذَلِيلُ التَّفَكُّرِ الصَّمْتُ». فهم ظاهر این روایت چندان پیچیده نیست،

ولی در این که چه نسبتی بین سکوت و شکل‌گیری فرایند تفکر وجود دارد نیاز به تحلیل است. با وجود اختصاص این شاخصه‌ها به مراحل تخصصی، تلاش شده تا حد امکان، نکات روش‌شناختی به‌ویژه در اهتمام به تحلیل مفردات و تحلیل محتوا و اعتبار روایات اعمال شود؛ البته در مرحله بعد به تدریج رویکرد تحلیلی بیشتر خواهد شد.

کتاب حاضر ششمین کتاب از حلقات آموزش اخلاق و آداب اسلامی است که مطابق با سرفصل‌های مصوب به اصول تربیت اخلاقی اختصاص یافته است. هرچند تبیین مطلوب این اصول، زمانی پیش از زمان اختصاص داده شده را می‌طلبید، ولی با توجه به اهمیت این مباحث، در نگارش این کتاب کوشش شده است تا مطالب اساسی در هر یک از موضوعات ذکر شده متناسب با همین زمان کوتاه بیان شود.

امید است این مجموعه علاوه بر زمینه‌سازی مسیر اجتهاد در دانش اخلاق، بتواند با تبیین صحیح اخلاق اسلام، در اساس مکتب اهل بیت علیهم‌السلام زمینه را برای عمل به تعالیم ناب اخلاقی فراهم سازد و مشمول بناب خاص حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف قرار گیرد.

و الله یهدی الی الحقّ و الی الطریق المصمیم

گروه اخلاق

فهرست مطالب
بخش دوم: اصول تربیت اخلاقی

فصل اول: اصل علم و آگاهی	۱۵
تمهید	۱۷
اصل اول: علم و آگاهی	۱۸
۱. روشنگری علم	۲۰
الف. بایست‌های کسب علم	۲۲
(۱) تعقل	۲۲
(۲) خدمت به انسان	۲۴
(۳) نگاه توحیدی	۲۹
(۴) عمل به علم	۳۱
ب. بایسته‌های معلومات اکتسابی	۳۳
(۱) علم به خداوند	۳۳
(۲) شناخت پیامبر و امامان	۳۶
(۳) علم به حقیقت دنیا	۳۷
(۴) آگاهی از خود	۳۹
(۵) علم به برنامه	۴۳
۲. فضیلت علم	۴۸
الف. علم راسخ و علم ذهنی	۴۹
ب. فضیلت‌های علم راسخ	۵۰

- ج. علم موهوبی ۵۰
- د. آثار علم راسخ ۵۱
- فصل دوم: اصل اکتساب و تقویت ایمان ۵۵**
- اصل دوم: اکتساب و تقویت ایمان ۵۷
۱. مقدمه ۵۸
- الف. حقیقت ایمان ۵۸
- ب. لوازم ایمان ۶۳
- ج. درجات ایمان ۶۷
- د. زوال ایمان ۶۹
۲. مفاد اصل ۷۰
۳. آثار ایمان در اخلاق ۷۲
- فصل سوم: اصل عمل صالح ۷۷**
- اصل سوم: عمل صالح ۷۹
۱. مفهوم عمل صالح ۷۹
۲. مفاد اصل ۸۰
۳. پرهیز از عمل سیئی ۸۳
۴. ایمان و عمل صالح ۸۵
۵. نیت ۸۶
۶. برخی مصادیق ۸۹

۹۲.....	۷. گزینش در موارد تراحم
۹۷.....	فصل چهارم: اصل معرفت نفس
۹۹.....	اصل چهارم: معرفت نفس
۱۰۰.....	۱. مفهوم لغوی
۱۰۱.....	۲. مفاد اصل
۱۰۳.....	۳. آثار معرفت نفس
۱۰۷.....	فصل پنجم: اصل تکریم نفس
۱۰۹.....	اصل پنجم: تکریم نفس
۱۱۰.....	۱. مفاد اصل
۱۱۶.....	۲. مصادیق اصل
۱۲۱.....	فصل ششم: اصل جهاد با نفس
۱۲۳.....	اصل ششم: جهاد با نفس
۱۲۴.....	۱. مفهوم لغوی و اصطلاحی
۱۲۵.....	۲. شیطان رجیم
۱۳۷.....	۳. نفس اماره
۱۴۷.....	فهرست منابع